IMPORTANȚA ACORDULUI DE ASOCIERE RM-UE ASUPRA EFICIENȚEI GUVERNĂRII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

URSU Valentina,
cercetător științific stagiar,
Academia de Administrare Publică, urrsuv@gmail.com

Rezumat

În contextul situațiilor actuale fără de precedent, bunăstarea so- cială a cetățenilor Republicii Moldova este una din prioritățile de bază pe agenta politică și este într-o legătură directă cu procesele modernizării și democratizării societății. Calitatea guvernării ca problemă de eficacitate a puterii politice este una complexă şi extrem de importantă pentru destinul cetăţenilor şi al societăţii în ansamblu. În contextul existenţei mai multor probleme legate de promovarea reformelor democratice profunde şi de reactualizarea unor provocări interne şi externe la adresa statului, factorii decizionali sunt obligaţi să instituţionalizeze mecanismele şi structurile adecvate de articulare şi agregare a intereselor tuturor cetăţenilor. Acordului de Asociere RM-UE prin prevederile sale, sprijină și ampli- fică dezvoltarea democrației participative în Republica Moldova. Recunoaşterea importanţei unor abordări democratice a procesului de dezvoltare umană şi so- cială, a bunei guvernări este un ideal greu de atins în totalitate, cu toate acestea, eforturile depuse în acest scop, vizează stabilitatea dinamică a sistemului politic, dezvoltarea și securitatea umană.

Cuvintele cheie: *Acordul de asociere, guvernare eficientă, buna guvernare, Republica Moldova, Uniunea Europeană, instituții democratice.*

THE IMPORTANCE OF THE MOLDOVA-EU ASSOCIATION AGREEMENT ON THE EFFICIENCY OF GOVERNANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract

In the context of the current unprecedented situations, the social welfare of the citizens of the Republic of Moldova is one of the basic priorities on the political agency and is in a direct connection with the processes of moderni- zation and democratization of society. The quality of governance as a question of the effectiveness of political power is a complex one and extremely important for the destiny of the citizens and society as a whole. In the context of the existence of several problems related to the promotion of profound democratic reforms and the updating of internal and external challenges against the state, the decision-makers are obliged to institutionalize the adequate mechanisms and structures of ar- ticulation and aggregation of the interests of all citizens. The Moldova-EU Association Agreement, through its provisions, supports and amplifies the development of participatory democracy in the Republic of Moldova. The recognition of the importance of democratic approaches to the process of human and social develop- ment, of good governance is an ideal that is difficult to achieve in full, however, the efforts made to this end are aimed at the dynamic stability of the political system, human development and security.

Key words: *Association Agreement, effective governance, good governance, Republic of Moldova, European Union, democratic institutions.*

În data de 27 iunie 2021, sau împlinit 7 ani de la semnarea Acordului de Aso- ciere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Acordul reprezintă un nou cadru juridic, stabilit pentru avansarea relațiilor dintre RM și UE în toate sec- toarele de interes și include crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA), care are obiectivul de a stimula

integrarea economică și asocierea politică dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană [2]. Acordul de Asociere poate fi definit ca un act de înțelegere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și UE cu statele sale membre, în conformitate cu com- petențele lor care decurg din Tratatul privind Uniunea Europeană și din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene și, după caz, de asemenea, Euratom, în conformitate cu competențele sale prevăzute de Tratatul de instituire a Comu- nității Europene a Energiei Atomice, pe de altă parte, ce creează un cadru juridic modern prin preluarea de componente esențiale ale acquis-ului comunitar și bazându-se pe două elemente esențiale: asocierea politică și integrarea graduală pe piața unică europeană. Acordul de Asociere nu specifică aderarea Republi- cii Moldova la UE, ci mai curând recunoaşte aspiraţiile europene ale Republicii Moldova şi prevede realizarea unei serii de reforme politice, economice şi sociale care vor permite o integrare graduală a țării în UE [3].

Urmare a realizării plenare a tuturor obiectivelor stabilite, Republica Moldo- va va consolida instituțiile democratice şi va contribui la ridicarea nivelului de viață apropiindu-l de cel al statelor UE, şi prin urmare va exista un grad mai mare de interdependenţă dintre Republica Moldova şi UE ce va oferi mai multe pâr- ghii de promovare a statutului de stat candidat pentru aderare la UE. Acordului de Asociere RM-UE, prin prevederile sale, sprijină și amplifică dezvoltarea de- mocrației participative în Republica Moldova. Totodată, în articolele: 2 (3) sunt incluse următoarele prevederi, și anume că: "Părțile își reafirmă respectul față de principiile statului de drept și ale bunei guvernanțe, precum și obligațiile lor internaționale, în special în cadrul ONU, al Consiliului Europei și al OSCE.", ar- ticolul 3 (2) subpunctul (e) conține: „consolidarea respectării principiilor demo- cratice, a statului de drept și a bunei guvernanțe, a drepturilor omului și a libertă- ților fundamentale, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparțin minorităților, precum și contribuirea la consolidarea reformelor politice naționale", articolul 52, prevede aspectul că: „Părțile cooperează pentru a consolida buna guvernanță în domeniul fiscal, în vederea îmbunătățirii în continuare a relațiilor economice, a comerțului, a investițiilor și a concurenței loiale", articolul 99 a Acordului de Asociere RM-UE vizează și constituirea unor mecanisme viabile ale bunei guver- nări în RM. Cooperarea poate viza următoarele subiecte:

(a) schimbul de informații și de cele mai bune practici privind punerea în aplicare a strategiilor naționale referitoare la societatea informațională, inclusiv, printre altele, inițiative care vizează promovarea accesului la rețele în bandă lar- gă, îmbunătățirea securității rețelelor și dezvoltarea serviciilor publice online;
(b) schimbul de informații, de cele mai bune practici și de experiență pen- tru a promova dezvoltarea unui cadru de reglementare cuprinzător pentru co- municațiile electronice, în special pentru a consolida capacitatea administrativă a administrației naționale în domeniul tehnologiilor informației și comunicați- ilor, precum și a autorității independente de reglementare, pentru a încuraja o mai bună utilizare a resurselor de spectru și pentru a promova interoperabilita- tea rețelelor în Republica Moldova și cu UE;
(c) încurajarea și promovarea punerii în aplicare a instrumentelor TIC pen- tru o mai bună guvernanță, e-learning și cercetare, servicii publice de asistență medicală, digitizarea patrimoniului cultural, dezvoltarea conținutului digital și a comerțului electronic, precum și (d) îmbunătățirea nivelului de securitate a date- lor cu caracter personal și a protejării confidențialității în comunicațiile electro- nice [4].

Apropierea cetățenilor Republicii Moldova de procesele decizionale și de ela- borare a politicilor ar genera servicii publice care să răspundă mai bine nevoilor și cererilor sporite ale

populației. În cele din urmă, aceasta poate duce la o în- credere crescută în Guvern, fie la nivel local, fie la nivel național. Cadrul de re- glementare al țării are un puternic potențial pentru asigurarea unei bune guver- nanțe democratice. Cu toate acestea, trebuie efectuate anumite acțiuni de sprijin în vederea îmbunătățirii cadrului juridic și a practicilor existente. Consiliul Europei își propune să sprijine autoritățile naționale în ceea ce privește consolida- rea cadrului de reglementare pentru participarea civilă și stabilirea de practici efective pentru participarea și implicarea societății civile în procesul decizional. Acest lucru se va realiza prin oferirea de sprijin pentru organizarea activităților de consolidare a capacităților privind transparența la nivel local, pe baza bunelor practici la nivel european. În plus, activitățile din acest domeniu pot contribui la stabilirea unui dialog deschis, transparent și periodic între instituțiile publice și asociațiile reprezentative și societatea civilă, precum și mecanismele de par- ticipare a cetățenilor, inclusiv a copiilor, la procesul decizional, în conformitate cu obiectivele enumerate în Acordul de Asociere (AA) între Uniunea Europeană (UE) și Republica Moldova [5].

La nivel european, Tratatul privind Uniunea Europeană, precum și Acordul de Asociere RM- UE, asigură cadrul juridic și politic pentru implicarea parteneri- lor sociali și ai societății civile în procesele decizionale, atât la nivel legislativ, cât și consultativ. Articolul 15 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene recunoaște rolul societății civile în buna guvernare a UE. Articolul 11 din Tratatul privind Uniunea Europeană subliniază necesitatea ca instituțiile UE să mențină un dialog deschis, transparent și constant cu organizațiile societăți civile. Arti- colele 377, 442 și 443 din Acordul de Asociere RM-UE, prevăd obligații pentru informarea și consultarea societății civile și a partenerilor sociali, în aspectele ce privesc implementarea Acordului de Asociere și a Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător RM-UE [6].

Tânărul stat Republica Moldova are astăzi ca prioritate să devină un stat eu- ropean, prin intermediul ajustării legislației naționale la cea comunitară, prin aplicarea unui șir de reforme, implementarea Acordului de Asociere și a Planului de Acțiuni, regimul liberalizat de vize, dar cel mai important rămâne a fi factorul societății civile și contribuția fiecărui cetățean în parte. În acest sens, diasporei moldovenești îi revine un rol important în consolidarea eforturilor naționale pentru opțiunea de integrare europeană. Tânăra diasporă moldovenească devi- ne tot mai mult antrenată în politica statului său de origine, îndeosebi de politica externă şi cursul ales pentru dezvoltarea şi prosperarea ţării [7]. Eficacitatea, co- erența și vizibilitatea rolului Uniunii Europene pe scena internațională, inclusiv securitatea și apărarea, au necesitat o coordonare din ce în ce mai strânsă între statele membre ale UE și statele vecine, inclusiv Republica Moldova, la nivel in- stituțional, structuri și instrumente. Abordând subiectul consolidării sistemului național de securitate în contextul politicilor de securitate comunitară, este im- portant să se identifice o dreaptă balanţă între nevoile reale de protecţie împotri- va riscurilor şi ameninţărilor în creştere şi nevoile sporite de protecţie a dreptu- rilor şi libertăţilor cetăţeneşti. Totodată, este necesară adaptarea instituțională şi funcţională continuă la modelul structurilor europene de securitate, punând în prim plan perfecţionarea cadrului normativ-legal național, prin aplicarea unor practici, procedee şi mecanisme mai performante în implementarea politicilor de securitate [8].

Fiind una dintre cele trei ramuri ale puterii publice, justiția este, similar exe- cutivului și legislativului, supusă standardelor de transparență și acces la infor- mații stabilite prin Constituție și legislația în vigoare. În mod practic, aceasta în- seamnă că autoritățile din sistemul justiției trebuie să ofere informațiile oficiale de care dispun la solicitare, dar și să informeze publicul, în mod pro-activ, despre chestiunile de interes public [1]. Dimensiunea structurală a binomului „interes public - societate tranzitorie în schimbare” poate fi înțeleasă mai adecvat în

baza unor concepții post-clasice, post-sistemice, post-structurale: „câmpului social și politic”, „noului instituționalism”, „design instituțional” ș. a. Aceste concep- te, apărute în perioada reconsiderării critice a abordărilor sistemică și funcțio- nal-structurală (în ultimele două decenii ale secolului al XX-lea), au specificul lor de cercetare, cu capacități de a realiza și evalua pe nou un aspect sau altul al structurii intereselor publice tranziționale [9]. Aceste obligații vin să asigure respectul dreptului constituțional al cetățenilor la informații dar și funcționarea corespunzătoare a instituțiilor democratice, răspunderea oficialilor față de ce- tățeni, controlul și supravegherea cetățenilor asupra treburilor publice. Astfel, actorii din sistemul de justiție, ca reprezentanți ai puterii publice se supun nor- melor generale privind accesul la informație, libertatea de exprimare și transpa- rența. Pe lângă aceasta, în cazul sistemului de justiție, există garanții specifice

– în particular regula constituțională privind caracterul public al dezbaterilor judiciare și al hotărârilor judecătorești – care pot fi considerate cazuri speciale de acces la informațiile cu caracter public. Această garanție, consfințită și în prin- cipale instrumente internaționale din domeniul drepturilor omului, urmărește, în primul rând, protejarea dreptului persoanei la un proces echitabil – caracterul public al procedurilor judiciare protejează părțile de o administrare a justiției fă- cută în secret și înafara oricărei supravegheri din partea publicului [10]. Totoda- tă, principiul publicității proceselor și a hotărârilor judecătorești este un mijloc de asigurare a încrederii publicului în instanțe.

Pentru a ține statul responsabil de acțiunile sale, societatea trebuie să fie in- formată despre activitățile acestuia. Sectorul justiției nu este o excepție: asigu- rarea respectării legilor, funcționarea statului de drept, protecția drepturilor și libertăților fundamentale sunt interese de prim ordin. Astfel, înfăptuirea justiției nu doar că ar trebui să fie pasibilă unor verificări din partea publicului, dar și să poată fi controlată post-factum prin acces la hotărârile judecătorești și alte infor- mații. În mod evident, dreptul la informație nu este unul absolut și susceptibil limitărilor necesare într-o societate democratică [11]. La fel cum nu este absolut nici dreptul la protecția vieții private și de familie sau alte interese ale persoanei. Adesea cele două drepturi sunt în opoziție, iar stabilirea unui echilibru implică o examinare atentă a felului în care aceste drepturi sunt afectate într-o situație concretă, a contextului în care are loc conflictul de drepturi, a intereselor pe care le urmărește exercitarea unui sau altui drept. Între timp democrația începe sa capete teren, ea nu este văzută ca regulă sau ca principiu al voinței majorității, ci este văzută ca o tehnică sau modalitate de organizare si exercitare a puterii în așa manieră ca cei care dețin puterea sa nu abuzeze de ea sau să o folosească în scopuri personale sau de grup. Această viziune democratică este legată în special de statul de drept și de instituțiile sale. Statul de drept alocă o anumită concepție raportului dintre stat și individ, statul găsindu-și limitele în drepturile indivizi-lor, individualismul fiind considerat baza fundamentală a statului de drept. Rolul statului este limitat, el trebuie sa acționeze, pe o parte, iar, pe de alta parte, „so- cietatea civilă”, deoarece statul nu poate sa îndeplinească singur toate cerințele și nici nu este indicat să le facă pe toate. Există obiective ale activității statale care rezultă din natura lucrurilor și anume dreptul natural. De asemenea, mai există o repartiție riguroasă în ceea ce privește sfera dintre privat și public, iar administrația trebuie sa aibă garanții juridice pentru a se putea amesteca statul în domeniul care le este rezervat lor.

Incertitudinea politică existentă în Republica Moldova în prezent este un impediment major în continuarea reformelor democratice, promovarea politi- cilor socioeconomice sustenabile conjugate cu transformări demografice, ce au drept finalitate instaurarea unui stat de

drept, al bunăstării, unde vor fi respectate drepturile și libertățile omului, create condiții decente de viață și de muncă, ce ar concura cu cele din statele dezvoltate [12]. Dezvoltarea capitalului uman prin investiții consistente în educație și sănătate va genera numeroase beneficii, pre- cum ameliorarea sănătăţii, creșterea productivității muncii, reducerea sărăciei, scăderea criminalităţii şi a dependenţei de prestaţii sociale. Autorităţile decizio- nale de la diferite niveluri trebuie să includă planificarea participativă ca parte a responsabilităţilor lor și/sau să ia în considerare preocupările părţilor interesa- te, participanţilor afectaţi de deciziile lor. Ne referim aici la toate autorităţile ale căror decizii privind dezvoltarea au un impact asupra calităţii vieţii. O autoritate sau un organism public trebuie să fie imparțiale în ceea ce privește urmărirea și auditarea procesului de democraţie participativă, în scopul de a garanta carac- terul transparent, echitabil, incluziv și imparţial tuturor membrilor societății.

Actualmente, criza politică multidimensională este determinată de două ca- uze majore. În primul rând, factorii de decizie politică şi societatea civilă, subes- timează valoarea umană în procesul dezvoltării şi modernizării ţării. Ca rezultat, factorul uman, relaţiile umane, resursele umane, capitalul uman, potenţialul uman nu sunt plasate în centrul politicilor de dezvoltare sustenabilă. În al doilea rând, criza, starea de supravieţuire şi incertitudine mai persistă, deoarece subes- timând valoarea factorului uman în cadrul dezvoltării, instituţiile guvernamen- tale şi societatea civilă nu şi-au consolidat eforturile pentru păstrarea nucleului structurii sociale. În concepţia dimensiunilor politice a dezvoltării potenţialului uman, existenţa noului nucleu social este condiţia principală sau punctul „0” de la care porneşte estimarea dezvoltării sustenabile, creşterea calităţii vieţii şi bu- năstării în contextul globalizării. O astfel de abordare ne permite să plasăm in- dividul în centrul realităţii social-politice ca purtător al capacităţilor intelectuale necesare pentru depăşirea problemelor sociale.

În pofida dificultăţilor economice şi instabilităţii politice din Republica Mol- dova, savanții continuă să caute soluţii relevante [13]. Cu toate acestea, până în prezent, oficial nu este aprobat spre implementare publică nici un model de dezvoltare naţională, nu sunt suficient de transparente nici mecanismele de conlucrare între ştiinţă-politică-mediul de afacere, nici rezultatele pozitive ob- ţinute în procesul dezvoltării sociale şi umane. În cadrul cercului vicios al crizei multidimensionale, contribuţia guvernării politice se limitează doar la lansa- rea declaraţiilor despre bunăstare şi prosperitate. Prin semnarea documentelor ONU, Republica Moldova şi-a asumat responsabilitatea de a aplica un model al guvernării democratice de a implementa la nivel naţional obiectivele strategi- ilor internaţionale de dezvoltare sustenabilă. În pofida acestui fapt, în practică sunt situații care nu permit depăşirea crizei economice şi integrarea europeană cu succes. Riscurile şi ameninţările privind dezvoltarea potenţialului uman din Republica Moldova au fost grupate în factori politico-juridici, politico-adminis- trativi, socio-culturali, demografici şi economici. În cazul Republicii Moldova, edificarea statului de drept nu este finalizată, deoarece reformele instituţionale sunt inconsecvente şi contradictorii. Principalii factori de risc şi ameninţare la adresa democrației participative la procesele de modernizare a ţării sunt lipsa unui nucleu social nou, ca rezultat al subestimării valorii factorului uman în pro- cesul dezvoltării; politicile guvernamentale de dezvoltare sunt insuficient finan- țate şi susţinute tehnologic, ignoră necesităţile şi interesele capitalului uman. Din lipsă de comunicare între instituţiile guvernamentale şi societatea civilă, din cauza reformelor ne finisate, populația este nemulţumită de situaţia economică şi direcţiile de dezvoltare. În esenţă, dezvoltarea umană şi socială depind de capacitatea conducătorilor instituțiilor statului de a implementa în mod con- secvent politici ce vizează formarea, dezvoltarea şi realizarea

democrației parti- cipative - elementul cheie al procesului de tranziţie social-economică şi politică. Priorităţile Strategiei de dezvoltare a Republicii Moldova sunt: consolidarea statului democratic modern, bazat pe principiile democrației participative, pe principiul supremaţiei legii; reglementarea conflictului transnistrean şi reinte- grarea ţării; sporirea competitivităţii economiei naţionale; dezvoltarea resurselor umane, încadrarea în câmpul muncii şi promovarea incluziunii sociale; dezvoltarea regională.

Factorul demografic este foarte activ în determinarea crizei ce caracterizează societatea moldovenească. An de an, populația Republicii Moldova continuă nu- meric să scadă. Moldovenii își părăsesc casa din cauza lipsei locurilor de muncă și a unei perspective clare în viitor, iar în ultimii ani și din cauza unui mediu social nefavorabil, dominat de corupție, criminalitate și degradare. Potrivit unui sondaj realizat de Magenta Consulting, unul din trei moldoveni ar dori să plece din țară. Totodată, ONU a prognozat că până în anul 2050 populația Republicii Moldova va ajunge sub două milioane de locuitori. Toate acestea impun cerinţe concrete faţă de cercetătorii politicului, socialului, economicului, care ar trebui să elaboreze şi să realizeze studii sistemice a realităţii din Republica Moldova cu scopul de a evidenţia şi argumenta programele de dezvoltare strategică a statu- lui, de a asigura dinamica şi funcţionalitatea sistemului politic, pus în deservirea societăţii şi a fiecărui cetăţean în parte. Considerăm că Republica Moldova ca stat democratic de drept are viitor, care trebuie susţinut de o clasă politică instru- ită, înzestrată cu o gândire strategică, de o societate coezivă. Acordul de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele mem- bre ale acestora, pe de altă parte, este un tratat internațional cuprinzător, un do- cument cu efecte juridice clare, ce stabilește relațiile dintre părți și reformele ce urmează să fie implementate de Republica Moldova. Acordul are ca scop și stabi- lirea Zonei de liber schimb complex și cuprinzător – de fapt, una dintre cele mai importante părți ale întregului acord. Dincolo însă de liberalizarea comerțului, acordul vizează modernizarea Republicii Moldova prin alinierea la normele și standardele Uniunii Europene în toate domeniile, iar aceste norme și standar- de, în general, corespund celor mai bune practici internaționale. Dispunând de acest acord, Republica Moldova nu trebuie să asigure implementarea acestuia, inclusiv cu suportul pe care îl poate oferi Uniunea Europeană, și să învețe din vasta experiență a țărilor europene. Aplicarea acordului nominalizat contribuie la realizarea agendei de reforme politice și economice care vizează inclusiv solu- ţionarea problemelor de ordin social, economic sau politic din țară. Implemen- tarea acordului este mai mult decât o chestiune tehnică, vizând sarcina urgentă de instituire a unei guvernări eficiente și integre. Astfel, acordul oferă Republicii Moldova multiple beneficii pentru dezvoltarea umană.

Pentru atingerea oportunităților de aliniere la rigorile și cerințele externe, este necesar înțelegere și implementarea tipuri de participare civilă. Participarea civilă la luarea deciziilor poate avea forme diferite, printre care: furnizarea de in- formații, consultare, dialog și implicare activ. În toate etapele procesului de luare a deciziilor, toate informațiile pertinente trebuie prezentate într-un limbaj clar și ușor de înțeles și într-un format adecvat și accesibil, fără anumite obstacole administrative nejustificate și, în principiu, gratuit, în conformitate cu principiile datelor deschise. Autoritățile publice trebuie să ofere acces cât mai larg, atât offli- ne, cât și online, la documentele și informațiile cheie, fără restricții privind anali- za și reutilizarea acestor informații. Consultarea permite autorităților publice să colecteze opiniile persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general cu privire la o anumită politică sau un subiect în cadrul unei proceduri oficiale. Consultarea poate fi efectuată prin diverse mijloace și instrumente, de

exemplu, întruniri, au- dieri publice, focus grupuri, sondaje, chestionare și instrumente digitale. Autori- tățile publice trebuie să ofere un feedback public privind rezultatul consultărilor, în special informații care să motiveze orice decizie finală. Dialogul este un proces structurat, de lungă durată și bazat pe rezultate, întemeiat pe interesul reciproc în schimbul de opinii între autoritățile publice, persoane, ONG-uri și societatea civilă în general. Autoritățile publice, ONG-urile și societatea civilă în general pot examina oportunitatea creării unor platforme diferite, ca spațiu permanent pen- tru dialog și participare. Aceste platforme pot include audieri publice regulate, forumuri publice, consilii consultative sau structuri similare. Implicarea activă se referă la oportunitățile de participare civilă la procesul de luare a deciziilor ofe- rite de autoritățile publice persoanelor, ONG-urilor și societății civile în general, care se extind dincolo de furnizarea de informații, consultare sau dialog. Aceasta poate include grupuri de lucru sau comitete pentru elaborarea în comun a docu- mentelor, precum și a politicilor și a legilor, care pot fi adoptate, în cele din urmă, printr-o decizie a autorității publice competente. În cazul în care există grupuri de lucru sau comitete mixte, autoritățile publice trebuie să adopte criterii și pro-cese transparente pentru reprezentarea persoanelor, a ONG-urilor și a societății civile în general. Diferite tipuri de parteneriate între autoritățile publice, ONG- uri și reprezentanții societății civile pot fi adecvate în diferite etape ale procesului decizional și pot include parteneriate legate de realizarea deciziilor.

Calitatea actului guvernării constituie unul dintre elementele fundamentale care determină calitatea vieții oamenilor. De funcționarea eficientă a instituțiilor statului, într-un mod transparent și centrate pe om, depinde calitatea și eficiența implementării politicilor și reformelor în orice sector. Sporirea ratei de încredere în instituțiile statului și în calitatea actului de justiție atrage după sine creșterea nivelului de investiții ale oamenilor în dezvoltarea statului. Administrația publi- că centrală și locală trebuie să fie eficientă, transparentă și credibilă la toate ni- velurile, inclusiv la nivel teritorial, unde activitatea administrației publice locale trebuie să fie mai aproape de oameni și în serviciul oamenilor.

În concluzie, menționăm că stabilitatea și instabilitatea politică influențea- ză, în mod direct, viața și activitatea cetățenilor, speranța lor de viață și calitatea acesteia. Am evidențiat atât problemele, exemple de nefuncționalite instituțio- nală, de formalism, cât și am expus recomandările teoriei politice, teoriei statului de drept referitoare la acțiunile guvernării care și-ar dori schimbarea în bine a vieții sociale din Republica Moldova. Suntem convinși că cea mai scurtă cale de ieșire din instabilitate politică este cea a conlucrării tuturor forțelor politice, miș-cărilor social-politice, unirii eforturilor și resurselor acestora în interesul cetățe- nilor. Obiectivul central al activității unui sistem politic este atingerea coeziunii sociale, proces monitorizat de o guvernare legitimă și legală. Promovarea relaţii- lor politice şi economice dintre Republica Moldova şi Uniunea Europeană prin menţinerea relaţiilor complexe cu instituţiile guvernamentale şi extinderea in- formării despre Uniunea Europeană, instituţiile şi programele sale, în special Po- litica Europeană de Vecinătate şi importanţa acesteia pentru Moldova, realizarea cestor aspecte pot avea loc prin reforme, iar Acordul de Asociere dintre Republi- ca Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele membre ale acestora, pe de altă parte, servește în calitate de tratat internațional cuprinzător, un docu- ment cu efecte juridice clare, ce stabilește relațiile dintre părți ce urmează să fie implementate de Republica Moldova. Monitorizarea implementării Acordurilor de Parteneriat şi Cooperare dintre UE şi Moldova şi, de asemenea, a Planului de Acţiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană, dezvoltarea, realizarea şi eva- luarea programelor de asistenţă externă a Uniunii Europene pentru dezvoltare

democratică şi bună guvernare, reformă regulatorie şi dezvoltarea capacităţilor administrative, precum şi reducerea sărăciei şi creştere economică. Valorile respectului pentru demnitatea umană, libertate, democraţie, egalitate, stat de drept şi respect pentru drepturile omului sunt elementele-cheie ale programelor, acţiunilor şi comunicării Uniunii Europene.

Referințe bibliografice:

1. Borodac, A. Bazele statului şi dreptului Republicii Moldova. Chişinău: Ştiinţa, 1997, p. 20 p.ISBN: 9975-67-033-4.
2. Republica Moldova marchează 7 ani de la semnarea Acordului de Asociere RM-UE [citat15.12.2021]. Disponibil: http://www.me.gov.md/ro/content/re- publica-moldova-marcheaza-7- ani-de-la-semnarea-acordului-de-asocie- re-rm-ue-0 Vizualizat 12/11/2021
3. Democrație participativă. [citat 15.12.2021, Disponibil:https://www. paemalba.ro/democratie-participativa/
4. https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf.
5. Consiliul Europei, Plan de acțiune pentru Republica Moldova 2021-2024, CM(2020)161, 19 noiembrie 2020, Document elaborat de Biroul Direcției Gene- rale de Programe, Document aprobat de Comitetul de Miniștri al Consiliului Eu- ropei la 25 noiembrie 2020 (CM/Del/Dec(2020)1389/2.3). [citat 15.12.2021]. Dis- ponibil: https://rm.coe.int/action-plan-2021-2024-romanian/1680a3ff23.
6. Organizație a Societății Civile. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://eur-lex.eu- ropa.eu/summary/glossary/civil_society_organisation.html?locale=ro
7. Raport de activitate al Biroului pentru Relații cu Diaspora al Cancelariei de Stat. Biroul pentru Relaţii cu Diaspora, 2013. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https:// brd.gov.md/ro/content/raportul-de-activitate-al-biroului-pentru-rela- ții-cu-diaspora-al-cancelariei-de-stat-cu-0.
8. SICKERT, C.R. Homo economicus, 2009 [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://www.scribd.com/ document /64749373/ Pa- per-2009-Homo-economicus.
9. SACA, V. Structura interesului public în condițiile societății în schimbare. Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Administrarea Publică, Nr. 2(102), 2019, 13p. ISSN 1813-8489.
10. Hotărîrea Guvernului nr. 912/2016 cu privire la instituirea Consiliului Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă. [citat 15.12.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_ id=94139&lang=ro.
11. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Guide on Article 6 of the European Convention on HumanRights, p. 30. [citat 07.05.2019]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_ENG. pdf .
12. SACA, V., Leahu I. Interesul național și problemele guvernării în contextul trans- formărilor democratice. Cazul Republicii Moldova.Chisinau: Universitatea de Stat din Moldova, Moldoscopie, Nr. 3(86), 2019, ISSN 1812-2566.
13. ПЩЕВОРСКИЙ, А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. Москва: Российская политическая энциклопедия, 2000. ISBN: 5-8243- 0054-